

Katarina Marić – Sunčica Mustač, Valvasor u Istri – 333 godine od tiskanja knjige *Slava vojvodine Kranjske*. Izložba Povijesnoga i pomorskog muzeja Istre – *Museo storico e navale dell'Istria*, Pula, 7. srpnja 2022. – 30. siječnja 2023.

Povijesni i pomorski muzej Istre – *Museo storico e navale dell'Istria* 7. srpnja 2022. otvorio je neobičnu, ali vrlo zanimljivu te stručnoj i široj javnosti nadasve poučnu izložbu u sklopu projekta »Istarski kašteli«. Riječ je o knjizi kranjskoga velikaša Johanna Weicharda Valvasora *Slava vojvodine Kranjske* (*Die Ehre des Herzogthums Crain*) objavljenoj 1689. godine u Nürnbergu. Sastoji se od petnaest knjiga podijeljenih u tri (ili četiri) toma s ukupno 3552 stranice velikoga formata, 25 priloga i 528 bakroreza. Valvasor je bio *homo universalis* svoga vremena, sa solidnim temeljnim obrazovanjem, ali i nekom vrstom cjeloživotnoga samoučenja. Čitav je život, naime, prikupljao knjige raznovrsne tematike te se dodatno obrazovao u raznim poljima i u više zemalja koje je posjetio tijekom svoje vojne karijere, ali i nakon nje. Autor je brojnih djela, a *Slava vojvodine Kranjske* njegov je *magnum opus*, za svoje vrijeme sveobuhvatan opis tadašnjega vojvodstva Kranjske koje je onda, kao priključenu gospostiju, obuhvaćalo i Pazinsku knežiju. Valvasora se smatra polihistorom jer je u knjizi navodio saznanja iz povijesti, geografije, topografije, medicine, etnologije, biologije, teologije i drugih znanosti. Koliko je bio posvećen svom velikom projektu, vidljivo je i u tome što je potrošio gotovo čitavo svoje bogatstvo istražujući i pripremajući djelo, a zatim je umro u siromaštvu četiri godine nakon njegove objave. Na svom je dvoru okupio zadivljujuću skupinu crtača i bakrorezaca koji su godinama radili na ilustracijama koje tvore prilog knjizi, a jedan od njih bio je i naš slavni Pavao Ritter Vitezović koji je autorom 54 ili 60 bakroreza iz Valvasorova pripremnoga djela *Topografija suvremenog vojvodstva Kranjske* (*Topographia Ducatus Carnioliae modernae*).

Autorice su izložbe viša kustosica Katarina Marić i voditeljica Kuće fresaka u Draguču Sunčica Mustač, koje su na inovativan način te uz pomoć svoga dugogodišnjeg suradnika, dizajnera i scenografa Mauricija Ferlina postavile izložbu kako bi posjetiteljima približile materijal koji rijetko biva temom muzejskih postava – knjigu. Savjetnici za prijevod bili su Maurizio Levak i potpisnik ovih redaka, a za prijevode na engleski i talijanski jezik zaslužni su Vito Pauletić i Andrew Hodges.

U središtu je izložbe viđenje Istre iz očiju Valvasora posredstvom njegova kapitalnoga djela. Kako uopće dočarati knjigu, prvenstveno tekstualan izvor, na vizualan način prilagođen posjetiteljima muzeja? Autorice i dizajner tom su problemu doskočili upotrijebivši tri glavna pravca predstavljanja materijala: samu knjigu, poznate i spektakularne ilustracije gradova Istre i Liburnije te tematske isječke iz knjige koji dočaravaju kako šarolikost povijesti, geografije i kulture tadašnje austrijske Istre tako i širok znanstveni interes samoga Valvasora.

Prvo s čime se posjetitelj susreće jesu tri ostakljene kutije u kojima se nalaze izvorni, tiskani primjerci triju tomova *Slava vojvodine Kranjske* s popratnim objašnjenjima. Premda je knjiga najvredniji, praktički neprocjenjiv eksponat ove izložbe, ona služi kao svojevrsan

ulaz u tematiku, a pravu pozornost privlače uvećane ilustracije gradova Pazinske knežije i Kastavske gospoštije, raspoređene po zidovima prostorije postava s prigodnim isječcima iz teksta na izvornom srednjonjemačkom jeziku te prijevodima na hrvatski, talijanski i engleski jezik. Svaki je od isječaka brižljivo odabran kako bi okarakterizirao mjesto na koje se odnosi te zaintrigirao, ali ne i opteretio, posjetitelja. Ilustracije su u pravilu iz *Topographije* što je razumljivo jer su one koje nalazimo u *Slavi vojvodine Kranjske* prilagođene i manjih dimenzija, pa su za postav prikladnije veće i impresivnije ilustracije iz spomenutoga pripremnoga djela. Krećući se u krug, posjetitelj ima dojam kao da obilazi prostor tadašnje Pazinske knežije i Liburnije, počevši od zapada prema istoku te završavajući na početku s pogledom na dominantan središnji element, prikaz Tinjana u dvama velikim isječcima. Prvi, bliži gledatelju, uprizoruje polja koja okružuju gradić, a drugi, udaljeniji, sam Tinjan čime se stječe dojam trodimenzionalnosti i perspektive. Najudaljeniji, treći isječak sadrži naslov izložbe. Navedena tri velika isječka s objiju strana sadrže tematski probrane i postavljene izvatke iz knjige: od političkih jedinica, Pazinske knežije i Kastavske gospoštije s ilustracijama stanovnika, preko gospodarstva, svakodnevice i religijskoga života do praznovjerja, koje je Valvasoru bilo osobito intrigantno. Kako bi naglasile njegov poseban interes, autorice su pribavile i dopuštenje za prikazivanje nagrađivanoga animiranog filma posvećenoga Juri Grandu, autora Martina Babića.

Izložba Valvasor u Istri prvoklasan je primjer muzejskoga uprizorenja nečega što bi se, inače, moglo smatrati nepogodnim za takvu vrstu postava. Autorice i scenograf uspjeli su tekstualni materijal, doduše, obilato popraćen ilustracijama kojima je Valvasor pridavao posebnu pažnju, znajući i sam kako zagolicati maštu i pobuditi interes svojih suvremenika, približiti na zanimljiv i moderan način današnjoj publici te oživjeti svijet austrijske Istre i Liburnije. Šteta je samo što je riječ o privremenom postavu jer ovakva izložba svakako zaslužuje biti dio stalnoga postava Muzeja te se možemo samo nadati kako će biti sluha da se ona na prikladnom mjestu i trajno postavi u budućnosti. Autoricama i scenografu možemo samo čestitati i veseliti se budućim izložbama.

Robert Kurelić